

Nd.

350. Frumvarp til laga

um virkjun Sogsins.

Frá iðnaðarnefnd.

1. gr.

Bæjarstjórn Reykjavíkur er heimilað að reka orkuverið við Ljósafoss ásamt aðalorkuveitunni til Reykjavíkur, auka það og reisa og reka önnur orkuver við Sogið, til þess að vinna úr því raforku til almenningsþarfa, svo og að leggja aðrar háspennutaugar þaðan til Reykjavíkur og gera afspennistöðvar og framkvæma þau mannvirkir, sem þarf til að afhenda orkuna samkvæmt 6. gr.

2. gr.

Orkuverin, háspennutaugarnar og afspennistöðvarnar samkvæmt 1. gr. nefnast einu nafni Sogsvirkjunin. Skal hún rekin sem sjálfstætt fyrirtæki með sérstökum reikningshaldi samkvæmt reglugerð, er ráðherra staðfestir.

3. gr.

Áður en byrjað er á nýju verki, aukningu eða breytingu á mannvirkjum, sem fyrir eru, skal senda ráðherra uppdrætti að hinum fyrirhuguðu framkvæmdum ásamt lýsingu af þeim. Getur ráðherra krafist þeirra breytinga á fyrirhugaðri tilhögum verksins, sem nauðsynlegar kunna að þykja vegna almenningshagsmuna að dómi sérfræðinga ríkisstjórnarinnar.

4. gr.

Ríkisstjórnin lætur í tæka tíð, að fenginni umsókn bæjarstjórnar Reykjavíkur í hvert sinn, gera nauðsynlegar umbætur á vegum, er nota þarf vegna flutninga og aðdráttu vð virkjunina. Til þessara umbóta leggur Sogsvirkjunin fram helming kostnaðar, og telst hann með virkjunarkostnaði og greiðist jafnskjótt og lán er fengið til virkjunarinnar. Með virkjunarkostnaði má og telja allan undirbúningskostnað við mælingar, áætlanir og rannsóknir á virkjunartilhögnum.

Pegar orkuver verður reist við Efra Sogið, má enn fremur telja með kostnaði kaupverð vatnsréttinda þeirra í Efra Sogi, sem Reykjavíkurbær hefur keypt af eigendum Úlfljótsvatns, svo og vatnsréttindi þau, er ríkissjóður á fyrir Kaldárhöfðalandi, með sama verði, enda greiði Sogsvirkjunin andvirði þeirra jafnskjótt og lán er fengið til virkjunarinnar. Purfi vegna þessarar virkjunar að gera brú á Efra Sogið og veg frá henni vestan árinnar, skulu þau mannvirki teljast til orkuversins.

Þegar orkuver verður reist við Neðri Sogsfossana, má á sama hátt telja með kostnaði andvirði vatnsréttinda þeirra fyrir löndum Úlfljótsvatns, Bíldsfells, sem nú er í eigu Reykjavíkurbæjar, og Syðri Brúar, sem er í eigu ríkissjóðs. Skal verðið ákveðið hlutfallslega eftir mati því, sem framkvæmt var á vatnsréttindum Ljósafoss 1935, og greiðast af Sogsvirkjuninni jafnskjótt og lán er fengið til virkjunarinnar. Þurfi vegna þessarar virkjunar að gera brú eða brýr á Sogið við Neðri fossana svo og veg að orkuveri frá alfaravegum, skulu mannvirki þau teljast til orkuversins.

5. gr.

Ríkisstjórnin ábyrgist lán handa Reykjavíkurbæ til framkvæmda samkvæmt 1., 3. og 4. gr. að upphæð allt að 34 millj. króna eða tilsvarandi upphæð í erlendum gjaldeyri, enda samþykki fjármálaráðherra lánskjörin.

6. gr.

Sogsvirkjunin selur raforku til Rafmagnsveitu Reykjavíkur. Skylt er henni einnig að láta í té raforku við stöðvarvegg í orkuverum og við afspennistöðvar til almenningsnota í nálægum héruðum við kostnaðarverði og að viðbættum allt að 10%. Þetta verð má þó aldrei fara fram úr því, sem Rafmagnsveita Reykjavíkur borgar fyrir raforkuna miðað við afhendingu á sama stað. Skal verð þetta, ef samkomulag næst eigi, ákveðið með mati samkvæmt 147 gr. 1. b. vatnalaganna frá 1923.

Nú þykir nauðsynlegt, til þess að ákvæðum þessarar greinar verði fullnægt, að auka virkjun, og er Reykjavíkurbæ þá skylt að framkvæma aukninguna, allt upp í það, að Sogið sé að hálfu fullvirkjað, en ríkisstjórnin ábyrgist lán handa Reykjavíkurbæ til þess með sama skilyrði og segir í 5. gr. Skal aukningin framkvæmd, þegar er fé til hennar er fyrir hendi, nema gildar ástæður að dómi ráðherra hamli.

7. gr.

Þegar auka þarf virkjun fram yfir það, að Sogið sé virkjað til hálfs, skal ríkisstjórnin framkvæma aukninguna og gerast meðeigandi að Sogsvirkjuninni, nema samkomulag verði við Reykjavíkurbæ um aðra tilhögum. Kaupir ríkissjóður þá til-tölulegan hluta af þeim mannvirkjum, sem fyrir eru í fyrirtækini, þannig að hann verði meðeigandi fyrirtækisins að sömu tiltolu og nemur aukningu vélaafslins móts við það vélafl, er fyrir var, og eigandi að helmingi, þegar fallvatnið er fullvirkjað. Kaupverðið eða hluta þess má ríkisstjórnin inna af hendi með því að taka að sér greiðslu á tilsvarandi hluta þeirra skulda, er á fyrirtækini hvila. Ef samkomulag um kaupverðið næst ekki, skal það ákveðið með mati samkvæmt lögum um framkvæmd eignarnáms. Á Reykjavíkurbær þaðan í frá rétt til þess, hvenær sem hann þarf, að fá sem svarar helmingi orkunnar úr Soginu fullvirkjuðu handa Rafmagnsveitu Reykjavíkur.

Nú hefur virkjuninni safnagt varasjóður, þegar ríkissjóður verður meðeigandi hennar samkvæmt þessari grein, og verður hann þá eign Reykjavíkurbæjar og ríkissjóðs að réttri tiltolu við greiðslur þær, er sjóðurinn hefur myndatz af, frá Rafmagnsveitu Reykjavíkur annars vegar og notendum utan hennar hins vegar.

Rétt sinn samkvæmt þessari grein getur ríkisstjórnin framselt til þess eða þeirra fyrirtækja, er þá hafa með höndum orkuveitu til almenningsþarfa um taugakerfi frá Sogsvirkjuninni til heraða utan rafmagnsveitu Reykjavíkur.

8. gr.

Þegar ríkisstjórnin er orðin meðeigandi að Sogsvirkjuninni samkvæmt 7. gr., skal stjórn fyrirtækisins skipuð 5 mönnum: Tveim, er bæjarstjórn Reykjavíkur kýs, tveim, er tilnefndir verða af ríkisstjórninni, og hinum fimmta, er hæstiréttur til-nefnir. Skulu þeir allir skipaðir til þriggja ára í senn. Eftir að 1 ár er liðið frá skipun nefndarinnar, skulu árlega ganga úr nefndinni annaðhvort fulltrúuar Reykjavíkur eða

fulltrúar ríkisstjórnarinnar eða fulltrúi hæstaréttar. Skal varpað hlutkesti um, hverjir skuli fyrst ganga úr. Nánari fyrirmæli um stjórn og rekstur fyrirtækisins skulu þá sett með reglugerð, er ráðherra staðfestir.

9. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

10. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin lög nr. 82 19. júní 1933, um virkjun Sogsins.

Greinargerð.

Frv. þetta er flutt að ósk bæjarstjórnar Reykjavíkur. Nefndarmenn hafa áskilið sér að hafa óbundnar hendur um breytingar á frv.

Frumv. þetta er endurskoðun laganna um virkjun Sogsins, nr. 82 19. júní 1933. Aðalatriði þeirra laga er það, að Reykjavíkurbær er heimilað að reisa og reka raforkustöð við Sogið til þess að vinna úr því raforku til almenningsþarfa, svo og til að leggja háspennutaugar til Reykjavíkur og gera afspennistöð þar og framkvæma þau mannvirki, sem til þarf til þess að koma orkunni til notenda í umdæmi rafmagnsveitu Reykjavíkur. Jafnframt er þó Reykjavíkurbær eða Sogsvirkjunin, eins og fyrirtækið heitir, skylduð til þess að láta af hendi raforku til almenningsnota í nærliggjandi hérudum við kostnaðarverði, að viðbættum allt að 10%, þó ekki við herra verði en rafmagnsveita Reykjavíkur greiðir fyrir raforkuna miðað við afhendingu á sama stað.

Enn fremur gera löginn ráð fyrir, að Reykjavíkurbær skuli auka við virkjun í Sogi, ef þurfa þykir, þar til fallvatnið er að hálfu fullvirkjað, en síðan taki ríkisstjórn við um framkvæmdir á aukningum, og gerist hún þá meðeigandi að Sogsvirkjuninni, nema samkomulag verði um aðra tilhögum. Er þá tilætlunin, að ríkisstjórnin kaupi til-tölulegan hluta af þeim mannvirkjum, sem fyrir eru, þannig, að hún verði eigandi að helmingi, þegar fallvatnið er fullvirkjað.

Með þessum lögum er Reykjavíkurbær aðeins leyft að reisa og reka eitt orkuver (Ljósafossstöðin). Eins og kunnugt er, er nú fullvirkjað á þessum stað og orkan, sem þaðan fæst, fullnotuð eftir því sem vélaflið þar frekast leyfir. Mest af orkuvinnslunni fer nú til Reykjavíkur (um 90%), en afgangurinn til Hafnarfjarðar og nágrennis Reykjavíkur.

Rafveitur ríkisins hafa nú þegar lagt veitu út á Reykjanes, og fyrirsjáanlegt er, að fyrir dyrum standa hjá þeim stórfelldar aðrar framkvæmdir.

Þá er notkun orkunnar í Reykjavík og Hafnarfirði í svo örum vexti, að til stórvandræða horfir, ef ekki verður ráðið í að auka framleiðslu raforku.

Það orkar víst ekki tvímælis, að heppilegasta leiðin til aukningar þessarar verður fyrst og fremst ný eða nýjar virkjanir í Sogi, og er fyrirsjáanlegt, að orka sú, sem fáanleg er úr Soginu fullvirkjuðu, er ekki meira en svo, að hún verður notuð til fulls, áður en mjög langt um líður, af Reykjavík og þeim nýju veitum, sem lagðar verða.

Er því nú eins mikil ástæða til þess samstarfs milli Reykjavíkurbæjar og ríkisins, sem frv. þetta um fulla virkjun Sogsins gerir ráð fyrir, eins og á þeim tíma, er löginn um virkjun Sogsins voru samþykkt, um samstarf þessara aðila um eitt raforkuver við fallvatn þetta.

Eins og getið var um í byrjun greinargerðarinnar, er hér um endurskoðun laganna um virkjun Sogsins að ræða, og er eina aðalbreytingin sú, að frv. þetta nær til fullvirkunar Sogsins.